

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra statistiky

Teze bakalářská práce

**Statistická analýza vybraných demografických
ukazatelů**

Simona Vodrážková

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn

Bakalářská práce se zabývá statistickou analýzou vybraných demografických ukazatelů a to konkrétně sňatečností, rozvodovostí, porodností a potratovostí. Tyto ukazatele jsou analyzovány za období od roku 1990 do roku 2013 v rámci Jihočeského kraje. Teoretická část se zaměřuje na vysvětlení pojmů týkajících se dané problematiky. Praktická část spočívá v analýze vybraných demografických ukazatelů a jejich vývoje ve sledovaném období v Jihočeském kraji. Přínosem této práce je zhodnocení vývoje daných indikátorů vzhledem k celkovému počtu obyvatel a jejich hrubé míře. Dále jsou popsána specifika a charakteristické rysy Jihočeského kraje. Veškerá použitá data a materiály, z kterých je čerpáno, jsou poskytnuty krajskou správou Statistického úřadu v Českých Budějovicích.

Klíčová slova: demografie, obyvatelstvo, demografické ukazatele, demografické události, časová řada, prognóza, sňatečnost, rozvodovost, porodnost, potratovost

Vlastní text

Bakalářská práce se zabývá statistickou analýzou vybraných demografických ukazatelů a to konkrétně sňatečností, rozvodovostí, porodností a potratovostí. Tyto ukazatele jsou analyzovány za období od roku 1990 do roku 2013 v rámci Jihočeského kraje. Cílem práce je zhodnocení vývoje daných ukazatelů a odůvodnění největších změn v tomto vývoji. Metodikou práce je analýza časových řad a jejich elementárních charakteristik, absolutního počtu a hrubé míry. Teoretická část se zabývá vysvětlením nejdůležitějších demografických pojmů, které jsou v práci užity, rozdělením demografických disciplín, pramenů demografie a historickým vývojem v České republice.

V praktické části jsou pomocí elementárních charakteristik časových řad analyzovány vybrané ukazatele a popisovány největší změny ve vývoji těchto ukazatelů za sledované období.

Prvním sledovaným ukazatelem je sňatečnost. Na vývoj sňatečnosti ve sledovaném období měla vliv změna ekonomické situace ve státě na počátku 90. let. Mezi roky 1990 – 1991 byl zaznamenán největší pokles jak v absolutním počtu sňatků, tak u hrubé míry sňatečnosti. Na tento pokles měla vliv právě ekonomická situace ve státě, kdy se otevřely státní hranice, zrušily se předrevoluční výhody pro novomanžele a celkově se zvýšila životní úroveň. Mladí lidé začínají přehodnocovat své priority, chtějí využít větších možností práce nebo studia v zahraničí, a jelikož ze sňatku nevyplývají žádné výhody, není pro ně sňatek v brzkém věku nijak atraktivní. S tímto poklesem souvisí i stoupající věk novomanželů při prvním sňatku. V roce 2011 byl průměrný věk ženicha 34,5 let a nevěsty 31,5 let, což jsou maximální hodnoty dosažené v Jihočeském kraji během sledovaného období. Největší přírůstek ve sledovaném období byl zaznamenán v roce 2007, sňatečnost poprvé od roku 1994 vzrostla. Jedním z důvodů tohoto nárůstu může být i tzv. magické datum 7. 7. 2007, kde podle numerologů 3 sedmičky označují štěstí. V tento den se v Jihočeském kraji uzavřelo až 8 % sňatků. Jiné výraznější změny v počtu sňatků a hrubé míře sňatečnosti od roku 1990 do roku 2013 v Jihočeském kraji nenastaly.

Druhým sledovaným ukazatelem je rozvodovost. Rozvodovost v Jihočeském kraji vykazovala v letech 1990 – 2013 kolísavý charakter, kdy se průměrná hodnota absolutního počtu rozvodů pohybovala v rozmezí 1500 – 2000 rozvodů za rok a průměrná hrubá míra rozvodovosti od 2,5 % do 3,2 %. Největší pokles počtu rozvodů i hrubé míry rozvodovosti v Jihočeském kraji nastal mezi lety 1998 – 1999, kdy vešla v platnost nová legislativní

změna zákona o rodině. Tato změna zákona o rodině zpřísnila podmínky právního ukončení manželství, pokud mají manželé nezletilé děti. V letech 2002 – 2003 byla hodnota počtu rozvodů i hrubé míry rozvodovosti na maximum v Jihočeském kraji za sledované období. Další zaznamenaný pokles byl v roce 2012, kdy byla dosažena druhá nejnižší hodnota během sledovaného období, a velký podíl na tomto poklesu měla snižující se rozvodovost ve většině okresů Jihočeského kraje.

Třetím analyzovaným ukazatelem je porodnost. Práce je zaměřena na vývoj jak počtu živě narozených dětí, tak počtu živě narozených dětí mimo manželství. Na počátku 90. let byla ještě porodnost v kraji na úrovni předchozích let, ale mezi roky 1993 – 1994 byl zaznamenán největší meziroční pokles ve sledovaném období. Poté následovala klesající tendence, která vyvrcholila v roce 1996, kdy absolutní počet porodů i hrubá míra porodnosti klesly na minimální hodnotu za celé sledované období. Od roku 1996 do roku 2004 se počet živě narozených dětí ustálil v průměru na hranici 5500 dětí za rok. Nárůst po roce 2004 byl ovlivněn i výrazným zvýšením porodného na jedno dítě. Zároveň přibývá počet živě narozených dětí mimo manželství. Tento ukazatel vykazuje růst během celého sledovaného období. Důvodem růstu může být i například strach z případného rozvodu a s ním spojenými hádkami a zdlouhavými soudními líčeními o přidělení dítěte do péče.

Posledním zkoumaným ukazatelem je potratovost. Ta měla během sledovaného období klesající charakter, kdy k největšímu poklesu došlo po roce 1990. Jedním z důvodů tohoto poklesu mohlo být rozšíření hormonální antikoncepce a celková větší informovanost veřejnosti o prevenci nechtěného těhotenství nebo také zpoplatnění potratů z jiného než zdravotního důvodu. Počet potratů klesal až do roku 2006, kdy dosáhl minima (2292 potratů) za sledované období, a poté se až do roku 2013 ustálil na průměrné hodnotě 2348 potratů. Ve sledovaném období klesal počet umělých potratů a naopak rostl počet samovolných potratů, což může být zapříčiněno například tím, že vzrůstá průměrný věk matek a s tím souvisí vyšší riziko samovolného potratu.

Po analýze hodnot sledovaných ukazatelů v Jihočeském kraji se dá říci, že se hodnoty v tomto kraji nijak neodlišují od průměrných hodnot v České republice. Nebyly nalezeny žádné zásadní důvody, proč by se měly výrazněji měnit trendy vývoje těchto ukazatelů.

Seznam použitých zdrojů:

KALIBOVÁ, Květa. *Úvod do demografie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2002, 52 s. ISBN 80-246-0222-9.

KOSCHIN, Felix. *Demografie poprvé*. Vyd. 2. přeprac. V Praze: Oeconomica, 2005, 122 s. ISBN 80-245-0859-1.

SVATOŠOVÁ, Libuše a Bohumil KÁBA. *Statistické metody II*. Vyd. 1. V Praze: Česká zemědělská univerzita, 2008, 107 s. ISBN 978-802-1317-369.

VYSTOUPIL, Jiří a Zdeňka TARABOVÁ. *Základy demografie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 150 s. ISBN 80-210-3617-6.

Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR <<http://www.uzis.cz>>

Český statistický úřad <<http://www.czso.cz>>